

UDK 811.163.42'282(497.5-3 Turopolje)"16"= 163.42

Izvorni znanstveni članak

Primljen 11.04. 2016.

Prihvaćen za tisak 22.11. 2017.

Boris Kuzmić
Danijela Šivak
Sveučilište u Zagrebu

Fonološko-morfološke osobenosti turopoljskih povijesnih dokumenata 17. stoljeća

U članku autori se bave istraživanjem jezika turopoljskih povijesnih dokumenata 17. stoljeća. Jezična raščlamba provodi se na dvadeset osam tekstova. Posebna se pažnja posvećuje usporedbi jezika s jezikom turopoljsko-posavskih povijesnih dokumenata 16. stoljeća kako bi se utvrdile tendencije u fonološkome i morfološkom razvoju. Fonološka i morfološka raščlamba pokazuje većinsku pripadnost tronarječnomu (hibridnomu), a manju kajkavskom hrvatskom književnom jeziku.

Ključne riječi: Turopolje; povijesni dokumenti; fonologija; morfologija; 17. stoljeće; kajkavski hrvatski književni jezik.

1. Uvod

Za filološku raščlambu izdvojili smo dvadeset osam objavljenih dokumenata kojima je zajednički nazivnik: pisani su u Turopolju (Želin, Odra, Donja Lomnica, Čiče, Novo Čiče, Velika Mlaka, Kurilovec, Obrež) za turopoljske žitelje. Ekscerpirani primjeri donose se u transkripciji.

Od Odre, Hrašća, Mlake i Lukavca na jugoistok preko Velike Gorice, kao središta toga područja, zaključno s Mraclinom i Buševcem, a na desnoj obali rijeke Odre, nalazi se Turopolje, plodna nizina koja se u prošlosti nazivala Zagrebačkim poljem: stanovnike su zvali Turopolcima ili Polcima. Turopolje je nazvano po pragovedu Tur (*Bos primigenius*), koje je živjelo u velikim turopoljskim šumama i močvarama sve do 17. st. (...) Posavcima se nazivaju stanovnici kraja između Save i Odre na istočnom dijelu općine (Velika Gorica, op. a.) sa selima: Bukevje, Vrbovo, Orle, Veleševac, Ruča i Suša. Žitelji

zapadnih dijelova, iako se ovi prostiru uz Savu, ne smatraju se Posavcima već Savčanima, pa kažu da su iz Gornje Posavine. Tu su sela: Drenje, Obrezina, Sasi, Novaki i Kosnica, koja se smjestila uz veće naselje Ščitarjevo. (Huzjak 1974:129).

Većinu tekstova (1–3, 5–10, 12–14, 16–28) potpisuju velikaši iz obitelji Erdődy: Toma, Ivan, Vuk, Štefan, Nikola i Isabela Rosina. Obitelj Erdődy mađarskog je podrijetla, u vlasništvu je velikih imanja u Ugarskoj, Slavoniji i Hrvatskoj sjeverno od Kupe. Po jedan tekst potpisuju pojedini posjednici ili osobe na javnoj funkciji o kojima danas postoje oskudni podatci: Pavel Šabarić (tekst br. 4), Ludovik Vagić (tekst br. 11) i Stjepan Pogledić (tekst br. 15). Pavel Šabarić spominje se u dokumentu iz 1628. kao stanovnik Donje Lomnice te kao kmetoposjednik, Stjepan Pogledić iz dokumenta datiranim 1681. godine kao turopoljski župan, a o funkciji Ludovika Vagića povijesni izvori šute.

2. Fonološke osobitosti

Refleks *šva* > *e* potvrđuje se u sljedećim primjerima: *den* (4), *desek* (2), *dužen* (4), *janjec* (9), *mertev* (27), *milostiven* (11), *odluček* (11), *poleg* (6), *seguren* (16), *tjedden* (20). Sekundarno *šva* > *e* zastupljeno je sljedećim primjerima: *bi išel* (5), *mogel* (4, 16), *pomogel* (8), *prijel sem* (3), *sem* (27).

Refleks *šva* > *a* svoje potvrde nalazi u primjerima: *dan* (4, 8, 27), *danas* (18, 27), *dohodak* (5), *jajac* (4), *krivac* (7), *manje* (7, 18, 22), *nikidanešnoga* (3), *ostanak* (4, 5, 9, 12), *polag* (8, 11, 22), *slobodan* (8), *spodoban* (9), *zapatik* (9). Sekundarno *šva* > *a* jest u primjerima: *došal* (11), *išal* (22, 28), *jesam* (7), *mogal* (8, 13), *nisam* (11), *osam* (26), *rekal* (11), *gotov sam* (7), *ja sam gotov* (6), *sam načinil* (3), *sam hotil* (3), *sam* (11), *sedam* (8). U četirima tekstovima potvrđuje se pojava čakavske jake vokalnosti, jedinice najvišega razlikovnog ranga u pogledu određivanja narječne (čakavske) fonološke osnove, npr. *kade* (18, 27), *kadi* (9), *va Kupu vu takovom duguvanju* (17), ali: *gde* (27, u istom tekstu!), *v nutar v Petrinju* (1), *v Zagrebu* (11), *vu nih* (3), *vu tom* (3), *vu Zagrebu* (11), *vuzeše* (20), *vzel* (11).

U pogledu refleksa *šva* treba reći sljedeće: potvrđuje se u osamnaest dokumenata, u sedam dokumenata javlja se isključivo refleks *a*, u tri dokumenta refleks *e*, a u osam dokumenata oba refleksa. Oni tekstovi u kojima su moguća oba refleksa, kao i oni gdje se u istome primjeru može naći akavsko-ekavsko dvojstvo, npr. *dan – den* (4), *mogal – pomogel* (8), *sam – sem* (3), govore u prilog tezi da su pisci radili to svjesno i namjerno želeći jezik dokumenata činiti razumljivim na širem hrvats-

kom prostoru. Takvu jezičnu koncepciju zagovarali su pobornici ideje o hrvatsko-me tronarječnom (hibridnom) književnom jeziku.

Ekavski refleks *jata* potvrđuje se u predmetku, npr. *neki* (11), *nema* (3), *nemate* (22), *nesmo* (28), *nesu* (20), *preporučena* (28), *preporučil* (11), korijenu, npr. *celo* (11), *cepati* (2), *dela* (2), *delati* (2), *deliti* (11), *deti* (15), *let* (11), *leta* (2), *leto* (13), *mesec* (16), *podsesti* (27), *pre* (11), *sena* (2), *svetoga Stepana* (6), *vek vekoma* (11), *verovanja* (13), *vreme* (4), *zapoved* (26) i dometku, npr. *hotel* (11), *hoteli* (11, 12, 20), *hotenje* (8), *imeli* (20), *razmete* (15), *razumeli zmo* (16), *razumeti* (11), *razumevši* (8). Treće lice jednine nesvršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti* samo se u jednom primjeru potvrđuje ekavski, npr. *ne moći* (28). Ikavski refleks *jata* potvrđuje se u predmetku, npr. *nikidanešnoga* (3), *nikojih* (5), *nimaju* (2), *nimate* (1), *nisam* (11), korijenu, npr. *človik* (9), *človika* (11), *ditič* (9), *v nedilju* (7), *Nimci* (7), *pondiliak* (11), *poslidne* (9), *potribno* (9), *povida* (11), *povidal* (3, 11), *povidamo* (27), *simo* (11), *sinokoš* (13), *sinokošami* (5), *sinokoše* (5, 13), *vidivši* (2, 9), *vikovičnim* (5), *viran* (11), *zapovidamo* (1), *zapovidate* (7), *zapovid* (28), *zapovidi* (6, 28) i dometku, npr. *godir* (11), *gori* (9), *hotil* (3, 11), *onih* (3), *razumih* (7), *razumil* (3), *razumiti* (15), *po sebi* (3), *živili budu* (5). Treće lice jednine nesvršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti* u trima se primjerima potvrđuje ikavski, npr. *ni bil* (3), *ni moguće* (2), *ni z mojom voljom* (7).

U pogledu refleksa *jata* treba reći sljedeće: potvrđuje se u dvadeset jednom dokumentu, u deset dokumenata javlja se isključivo ekavski refleks, u šest dokumenata ikavski, a u pet dokumenata oba refleksa. Razvidno je iz raščlambe da refleks *jata* ne ovisi o distribuciji fonema niti slijedi pravilo Meyera i Jakubinskog o ikavsko-ekavskome refleksu, nego je u istoj glasovnoj okolini moguć dvostruki ostvaraj, npr. ispred fonema /d/, /k/, /l/, /m/, /n/, /r/, /t/. Samo ispred fonema /b/, /h/ i /ʃ/ u ekscerpiranom se tekstovima potvrđuje ikavski refleks. Ono što je napisano u odlomku o refleksu *šva* vrijedi i za refleks *jata*: oni tekstovi u kojima su moguća oba refleksa, kao i oni gdje se u istome primjeru može naći ikavsko-ekavsko dvojstvo, npr. *hotel – hotil* (11), govori u prilog tezi da su navedeni tekstovi pisani tronarječnim (hibridnim) književnim jezikom.

Refleks prednjojezičnoga samoglasnika **ę* uvijek je *e*, npr. *prijemljem* (4), *prijel* (3), *prijeti* (3). To je osobitost svih triju hrvatskih narječja (Lukežić 2012:131).

Slogotvorno *l* izjednačilo se s refleksom *q > u*, npr. *dužen* (4), *dužni* (2), *napune* (4); *budu* (3), *čuvaju* (1), *jesu* (2), *otkuda* (5), *pišu* (1), *plaču* (3), *ruke* (4), *su* (2, 16), *vnutri* (7). Samo u jednom primjeru potvrđuje se refleks *q > o*: *pod ruko* (15).

Slogotvorno *r* redovito se označava kao *er*, *berde* (11), *derži* (10), *deržite* (10),

Gergurec (11), *kerče* (11), *najberže* (14), *ne deržim* (7), *pervo* (11), *vernuti* (21).

Stezanje samoglasnika u tekstovima provodi se rijetko, npr. *od vsake hiže zvan svoje ka je slobodna* (8), *ko je prvo držal Vuk Sedlarić* (5), *prez znanja moga* (7). Nestegnuti oblici zamjenica u ekscerpiranim su tekstovima češći, npr. *koji je i sada na Gorici* (3), *koji nema pajdaštva vu nih, i koji pri harcu ni bil* (3), *koji se š nim* (11), *nikoji* (11), *koje je bilo* (11), *kojega* (9), *pred kojih* (12), *prez kojih* (2). Stezanje se najčešće javlja u nominativu jednine zamjenica *ka*, *ko*, a to je zajednička osobitost turopoljskih govora (Šojat 2009: 17) s čakavskom pisanom i govornom baštinom (Lukežić 2012: 255).

Od samoglasničkih promjena valja istaknuti čestu promjenu $o > u$, npr. *duguvanje* (11), *kuliku* (20), *nekuliko* (11), *tulikaj* (11), *tuliko* (3), *verovanja* (8), *veruvati* (10, 11). Promjena $o > u$ u upitno-odnosnih i pokaznih zamjenica složenih s *-lik* osobitost je dvaju hrvatskih narječja: kajkavskoga i sjeverozapadnoga čakavskoga (Lukežić 2012:255). U glagola Maretićeve VI. vrste, u kojima je prvotno *o* zamijenjeno s *u*, radi se o utjecaju kajkavskih govora na kajkavski hrvatski književni jezik (Šojat 2009: 16).

U ekscerpiranim tekstovima nalazimo potvrde za gubljenje samoglasnika u završnome slogu riječi, npr. *kak* (11), *nekak* (11), *ovak* (11), *tak* (11). U literaturi se napominje da je „gubitak vokala *o* u priložima koji označuju način svojstven svim kajkavskim govorima, pa se i u književnosti najčešće nalaze likovi: *kak, tak, ovak, onak, nikak, nikak, nekak*“ (Šojat 2009: 17). Valja reći da je ta pojava u našem slučaju specifična samo za jedan dokument, ali u istome tekstu, kao i većini ekscerpiranih dokumenata, očuvano je staro stanje, npr. *kako* (4), *ovako* (4), *simo* (11), *tako* (4, 7, 13).

Refleks glasa $*t'$ uvijek je *č*, npr. *hoćemo* (1), *plaću* (3), *pomoć* (1).

Refleks glasa $*d'$ uvijek je *đ*, npr. *međ sobum* (11), *međe* (4), *međi* (12), *potvrđenja* (8), *zapoviđte* (14).

Refleks skupa $*st'$ redovito je *šč*, npr. *potrepščina* (6).

Sekundarni skup *tj* ne sljubljuje se u glas *č*, npr. *pečatju* (12), *pečatjum* (13). To je osobitost svih starih kajkavskih pisaca (Šojat 2009:33).

U sljedećim primjerima ne provodi se premetanje glasa *j* u skupovima *jt* i *jd*, specifičnima za prefigurane oblike glagola *iti*, npr. *dojde* (4, 11, 12), *dojdoše* (5, 13), *izajdu* (5), *najti* (10), *obnajde* (6), *pojti* (8).

Glas *l* u većini se primjera nije depalatalizirao, npr. *dalje* (25), *kralja* (6), *ljudem* (3), *ljudi* (1), *v nedilju* (7), *nepozabljeno* (22), *neprijatelja* (1), *opravljaj* (11),

opravljati (11), *polja* (16), *seljani* (11), *volje* (5), *zemlje* (5). Sljedeći primjeri govore u prilog depalatalizaciji glasa *l*: *ludi* (10), *prijatela* (10), *zastavum turopol-skum* (15), *šalem* (10), *zemlah* (10). Ta je pojava rijetka jer se potvrđuje u jednom povijesnom dokumentu. Više o toj pojavi u tekstovima koji pripadaju hrvatskome kajkavskom književnom jeziku v. Šojat (2009: 22–25).

Suglasnik *h* u početnom se slogu pretežito čuva, npr. *hotel* (4, 11), *hotil* (3, 11), a rijetko se gubi u početnom i završnom slogu, npr. *kako i oču* (10), *mesto oneh druge z oružjem* (17).

Suglasnik *l* redovito se čuva na kraju riječi, npr. *hotel* (4), *opomenul* (4), *pisal* (11), *pol* (5), *prijel sem i razumil* (3), *pričal* (11).

Protetsko *v* potvrđuje se u primjerima: *vučinite* (22), *vučiniti* (16, 22), *vugerskih* (4), *vugrskom* (8).

Navezak *j* potvrđuje se jednim primjerom: *nekaj šetuju sa svojim kapitanom* (16).

Čuva se staro stanje u početnim suglasničkim skupovima *čl-*, *mn-*, *vl-*, *vs-*, npr. *človika* (11), *človeku* (4), *človik* (9); *mnogo* (22); *vlastitom* (12); *vsake* (5), *vsakomu* (3), *vsem i vsakomu* (4), *vsi* (11).

Promjene *gk > hk*, *mn > vn*, *vl > l* i *vs > sv / s*, nalazimo u primjerima: *lahko* (3); *vnogo* (11); *ladali* (9), *ladam* (4), *ladanje* (4), *lastovite ruke* (5), *lastovitom* (9); *i svem ostalem kotere...selil bude* (8), *sakom prijašnom* (10), *za sim ostalim* (10), *sa simi bližnemi* (14).

Suglasnički skup *ds* u primjeru *vinogradski* (5) ostaje neizmijenjen, ali u sljedećim primjerima dolazi do promjene *ds > c*: *gospocki* (28), *gospodctvo* (4), *gracke međe* (4).

Promjena *vr > r* potvrđuje se u primjeru *četрто selo* (5).

U primjeru *Pokupja* (27) nema mlađe promjene *pj > pl*.

U primjeru *ogovarjam* (4) iz *r* izlučena je palatalnost kao dodatno *j*.

Rotacizam nalazimo u primjerima: *ar* (1, 11), *godar* (7), *goder* (3, 4), *jur* (3), *kojigoder* (16), *ne more* (2), *ništar* (11), *ter* (3), *vazdar* (4).

Druga palatalizacija uglavnom se ne provodi, npr. *konjaniki* (21), *podložniki* (2, 5, 9, 13), *na ruki* (14), ali: *junaci* (5, 7).

Jednačenje po mjestu tvorbe u sandhi-položaju provodi se u primjerima: *š nim*

(11), *š nimi* (7, 11, 20), *š njimi* (5).

3. Morfološke osobitosti

U imenica m. roda u G jd. bivših *n*-osnova čuva se stari nastavak *-e*, npr. *do drugoga svetoga Martina dne* (4). U imenica m. i sr. roda u L jd. potvrđuje se mlađi nastavak *-u*, npr. *po jednom dobrom plemenitom človeku* (4), *pri harcu* (3), *po ovom mojem listu* (4), *v listu* (7), *po ovom našem listu* (8), *pri Manduševcu* (11), *vu mesecu* (11), *po ovom slovenskom orsagu* (4), *na putu* (11); *v pravdenom dugovanju* (4), *pri tom dugovanju* (4), *u našem imanju* (5), *po imenu* (2, 5), *v Turovom polju* (4). Samo u jednom primjeru riječ je o starom palatalnom nastavku *-i*, npr. *o Martinji* (13). U imenica m. roda u I jd. bivših *i*-osnova čuva se stari nastavak *-em*, npr. *tim putem* (8), *s tem putem* (13).

U jednom primjeru u imenica m. roda sa sufiksom *-janin* čuva se stari nastavak *-e*, npr. *mi Hruševljane* (12). Kratka množina potvrđuje se u primjerima *horvatski pako sini* (13), *sužni* (3), ali: *vlaški sinovi* (13). U G mn. imenica m. roda ostvaruju se nastavci *-0*, *-ov/-ev*, *-i*, *-ih*: *dvadeset i šest ugarskih dukat* (4), *penez* (8), *za perveh banov* (28), *ovakvih dnevo* (11), *konjanikov nego pešcev* (22), *oficijalov kerestinačkih* (28), *podavkov* (5), *naših podložnikov* (9), *od vinogradov njihovih* (5), *od kojih...vinogradov* (13), *teh rečenih vinogradov* (2), *iz plemenitih Turovoga polja ljudi* (1), *onih trsi* (2), *seliti ljudih i peršon* (8). U G mn. imenica sr. roda čuva se nastavak *-0*, npr. *dvanadeste jajac* (4), *pustih sel* (5), *od rečenih sel* (5). U D mn. imenica m. roda čuvaju se nastavci *-om/-em*, npr. *Hervatom niti Vugrom* (7), *ljudem* (3), *Posavcem mojim i popovskem i vsem erdeodianskem ljudem* (27). U A mn. imenica m. roda čuva se stari nastavak *-i*, ali potvrđuje se i mlađi nastavak *-e* postao ujednačavanjem prema palatalnim osnovama, npr. *svoje ljudi* (24), *stanovite glasi* (14, 26), *hude glase pišu* (1), *vinograde naše* (2). U imenica m. i sr. roda u L mn. potvrđuju se nastavci *-eh* i *-ih*, npr. *vu konjanikeh* (22), *na vratih* (12). U istih imenica u I mn. čuva se stari nastavak *-i*, npr. *ostalimi navadnimi službami i dohodki* (12), *s Hervati* (7), *koloseki* (5), *s pašinci* (5); *svojemi koli* (4), *sa vsemi njihovemi pristojališči* (5).

Uz brojne kvantifikatore *dva* i *tri* potvrđuju se oblici dvojine, npr. *dva kmetička* (4), *dva pešja težaka* (4), *tri cele mesece* (4).

U imenica ž. roda u DL jd. javljaju se nastavci *-e* i *-i*, npr. *da bih polag njega gospode pisal* (11), *k svoje kompanije* (20), *da naj dadu mira pravice goričke* (11), *dah plemenitomu knezu Mike* (4), *v jedne hiže* (4), *na rečene Dolnje Lomnice* (4), *v Krajine* (8), *na Podvornice i Šiljakovine* (2), *pri tom dugovanju ili pogodbe* (4); *i*

ostali gospodi včiniti (11), *na Dužici* (7), *na Gorici* (3), *po neprigledbi kojoj* (1), *na ruki* (14). Oba su nastavka jednako zastupljena u tekstovima, tek samo u jednome te istom tekstu moguća su oba nastavka. U instrumentalu jednine potvrđeni su nastavci **-u**, **-um**, **-om**, npr. *z milošću* (28); *z marhum* (28), *plemenitum opčinum* (22), *i peršonom svojum* (8), *s tum pravicum* (9), *tlakum* (11), *z božjum voljum* (16), *zastavum turopolskum* (15); *z glavom* (8), *istinom* (10), *s tum pravicom* (5), *rukom* (12, 13, 19), *služiti...sabljom i puškom* (13), *dužnom službom* (5), *službom i prijaznjom* (7), *gore imenovanim dohotkom i službom* (13), *vsakom dobrom službom* (7), *z mojom voljom* (7). Nastavak **-u** vrlo je rijedak, dočim su druga dva jednako zastupljena u tekstovima, tek samo u jednome te istome tekstu moguća su oba potonja nastavka. U imenica bivših *i*-osnova u I jd. mogući su nastavci **-ju**, **-jum** i **-jom**, npr. *navadnom našom pečatju* (12), *jakostjum banskum* (22), *nočjum* (20, 24), *pečatjum* (2, 9, 13), *z vaše milostjom* (16), *našom banskom močjom* (1), *našum močjom* (20), *službom i prijaznjom* (7), *mojem trudom, potroškom i skrblijom* (4). Nastavak **-ju** vrlo je rijedak, druga dva jednako su zastupljena u tekstovima, tek samo u jednome te istome tekstu moguća su oba potonja nastavka.

U genitivu množine imenica ž. roda čuva se nastavak **-o**, npr. *desek* (2), *sedam hiž* (8), *seliti ljudih i peršon* (8), *dvadeset škud* (12), *od kojih zemalj, vinogradov, sinokoš* (13). Dativ množine ima dvije potvrde: *k goram* (27); *nih milostem* (10). U akuzativu množine potvrđuje se mlađi palatalni nastavak, npr. *v ruke njegove* (4). Za lokativ nalazimo jednu potvrdu: *koja ostaje pri rukah* (5). U instrumentalu množine čuva se nastavak **-ami**, a samo u jednom primjeru **-ima** za imenicu koja uvijek dolazi u paru, npr. *gorami* (5), *med mešami* (4), *sinokošami* (5), *ostalimi navadnimi službami* (12), *zemljami oračemi* (5); *naj bude pred očima* (22).

Češći je mlađi oblik lične zamjenice za 1. lice, npr. *ja* (6, 7, 10, 11), u odnosu na stariji, npr. *jaz* (4, 11). Drugi su oblici: D *kako su i mene do seh dob vazdar bili* (4), *meni se vidi* (7), *k meni* (10, 11); L *po mene* (11); I *pred manum* (11). Za 1. i 2. lice množine može se kazati da vjerno čuva staro stanje, npr. D *nam* (1, 2), *vam* (1). Od ličnih zamjenica za 3. lice množine potvrđuju se oblici: GL *koj se goder okolo njih ali pri njih nastani* (9), *vu nih* (3); D *njim i njihovomu ostanku* (5), *k njim* (5, 8); A *za nje stati* (4), *za nje goni celo jedno selo* (11), *opomenete je koje znate* (16), *da je imaju lepo graditi* (2), *ako bi je Bog i sreča sužnjem ili konjem v Krajine pomogel* (8); I *za nimi* (14), *š nimi* (20).

Povratna zamjenica *se* potvrđena je u L *vu sebe* (22), *po sebi* (3) i I *med sobum* (11).

Potvrđeni oblici zamjenica *tə* i *ovə* u N jd. jesu: *ta Matijaš Čulig* (11); *ov moj otvoreni list* (4), *ov naš list* (5, 8), *ov naš otvoren list* (12), *ov mesec* (16). Pokazne

zamjenice čija osnova završava na *-ov* čuvaju taj sufixs i u kosim padežima, npr. *kakovoga kvara* (1), *ali kakove velike tlake* (2).

Kategorija posvojnosti za 3. lice jednine / množine kadšto se izriče genitivom jednine / množine ličnih zamjenica, npr. *njega gospode* (11), *na njega potešćanje* (11); *pri njih trsju zasade* (9), *nih milostem* (10), ali većina tekstova rabi zamjenicu *njegov* ili *njihov*, npr. *njegovoga svaka* (4), *i njegovomu ostanku* (4), *v ruke njegove* (4), *njegov ostanak* (4), *njegovomu ostanku* (4, 8); *njihov ostanak* (9), *niti njihovoga ostanka* (13), *njihovu pravičnu molbu* (2), *njim i njihovomu ostanku* (5), *njihovemi pristojališči* (5).

Upitno-odnosna zamjenica za neživo u jedanaest se tekstova potvrđuje kao *što*, u četirima je tekstovima potvrđena zamjenica *kaj*, a samo u jednom tekstu oba oblika i njihove izvedenice: *što v. m. pišete* (3), *što se dostoji* (3), *što bi bilo* (6), *što Bog zna* (7), *što godar* (8), *što su hoteli* (11), *što veli vsi znaju* (11), *što najberže* (14), *što n. m. pišu* (15), *što se pako onih dostoji* (17), *što s nimi* (20), *što berže* (24), *što se goder bude pristojalo* (2), *ništo* (10), *ništor* (11); *ništar* (7, 10, 11, 18); *kaj na ruki ima* (14), *kaj berže to berže* (16, 23, 27), *ako kaj nečekanoga...dobite* (22), *kaj se čini* (27), *kaj goder zdravoga* (27), *kaj budete morali činiti* (27), *ne znam kaj v. m. drugo pisati* (27), *nekaj bi drečno dugovanja opravljali* (27), *nikaj ne obznani* (27). Genitivni oblik potvrđuje se kao *česa* ili *čega*, dativni kao *čemu*, a lokativni kao *čem*: *česa* (28), *zvrhu čega* (12), *čemu* (28), *vu čem* (11).

Nominativ upitno-odnosne zamjenice za živo potvrđuje se u primjerima *gdo* (11), *nigdor* (11, 13) i *tko* (18).

Valja napomenuti da se paralelno potvrđuju upitno-odnosna zamjenica *koji* i *koteri*. Prva je zamjenica potvrđena u većini tekstova, a u većini tekstova gdje se nalazi *koteri* uza nj stoji i oblik *koji*, npr. *koji* (7, 16, 23), *koj to pisa* (4), *koj bi išel* (5), *koj se goder okolo njih ali pri njih nastani* (9), *koja* (17), *koja ostaje pri rukuh* (5), *koju smo prijeli* (28), *nikoji sabljum* (11), *koja sela ali zemlje dasmo* (5), *izvan nekoje kupnene sinokoše* (5), *s kojum* (8), *koji nepokornost skazuju* (6), *koji su naše puntare pomagali* (10), *od kojih zemalj* (13), *prez kojih* (2), *pred kojeh poštovaneh* (4), *kojim se pristoji* (9); *kotero derže sami* (11), *kotero to dopušćenje* (2), *kotera kmeta* (4), *kotera bude tekla* (4), *is koteroga* (10), *s koterem se nam oferuje* (8), *koteri vinogradi* (2), *kotere okolo sebe selil bude* (8), *kotere ste vu tabor* (17), *i svem ostalem kotere...selil bude* (8), *koteri bude ovakovi ditič* (9).

Od specifičnih oblika pridjevsko-zamjeničke nepalatalne sklonidbe izdvajamo sljedeće – L jd. m. i sr. roda s nastavcima *-om/-em*: *po ovom slovenskom orsagu* (4), *po jednom dobrom plemenitom človeku* (4), *po ovom mojem listu* (4), *po ovom*

našem listu (8), *vu tem* (11); I jd. m. i sr. roda s nastavcima **-em/-im**: *ze vsem onem dohotkom...i drugem vsem pristojališčem* (4), *s tem putem* (13), *s tem* (6, 8, 18), *ovem našem listom* (22), *s katerem se nam oferuje* (8), *nad tim* (11), *s tim* (7, 14), *tim putem* (8), *z onim Čuligom* (11); I jd. ž. roda s nastavcima **-om** i **-um**: *našom banskom močjom* (1), *vsakom dobrom službom* (7), *dužnom službom* (5), *pečatjum našom navadnom* (2), *navadnom našom pečatju* (12), *navadnom tlakom* (4), *vlastitom rukom* (12), *s tum pravicom* (5), *s tum pravicum* (9), *jakostjum banskum* (22), *plemenitum opčinum* (22), *zastavum turopolskum* (15); G mn. s nastavcima **-eh/-e(h)/-ih**: *podavkov nikakoveh* (5), *teh rečenih vinogradov* (2), *oficijalov kerestinačkeh* (28), *za perveh banov* (28), *za dvadeset i šest ugarskeh dukat* (4), *mesto oneh druge z oružjem* (17), *ovakvih dnevvov i prišestnih dočekivati* (11), *iz plemenitih Turovoga polja ljudi* (1), *da i onih prešestnih ovakvih dnevvov i prišestnih dočekivati* (11), *teh rečenih vinogradov* (2), *po sto novac vugerskih broječi* (4), *rečenih dvadeset i šest ugarskih dukat* (4), *od rečenih sel* (5), *od onih sužan* (3), *što se pako onih dostoji* (17), *onih trsi* (2); D mn. s nastavkom **-em**: *suprot vsem* (4), *i svem ostalem kotere...selil bude* (8), *da budu zevsem onem pokorni* (11), *suprot onem* (6), *Posavcem mojim i popovskem i vsem erdeodianskem ljudem* (27); I mn. s nastavcima **-emil/-imi**: *z ovakovemi nezakoni* (28), *sa vsemi njihovemi pristojališči* (5), *sa ostalemi* (16), *z ostalemi* (18), *z ostalimi vsimi od starine njihovemi pristojališči* (5), *ostalimi navadnimi službami i dohotki* (12).

Od specifičnih oblika pridjevsko-zamjeničke palatalne sklonidbe izdvajamo sljedeće – I jd. m. i sr. roda s nastavkom **-em**: *mojem trudom* (4), *ovem našem listom* (22); I jd. ž. roda s nastavcima **-om** i **-um**: *z mojom voljom* (7), *pečatjum našom navadnom* (2), *navadnom našom pečatju* (12), *našom banskom močjom* (1), *svojom marhom* (4), *z glavom i peršonom svojum* (8), *našum močjom* (20), *z božjum voljum* (16); GA mn. s nastavkom **-eh**: *prez našega i našeh kvara podložnikov* (9), *pred kojeh poštovaneh* (4); I mn. s nastavkom **-emi**: *svojemi koli* (4). Svi navedeni nastavci nisu etimološki, nego postaju brojnim ujednačavanjima.

Pridjevi i zamjenice ž. roda u DL jd. sklanjaju se prema imeničkoj sklonidbi, npr. *D i ostali gospodi včiniti* (11), *da naj dadu mira pravice goričke, dužičke i brestovske* (11), *k svoje kompanije* (20); *L po svoje budalaste pameti* (22), *pri cesarove svetlosti* (20).

Potvrđeni su sljedeći oblici komparativa: *za vekšega svedočanstva* (4), *za vekšega verovanja* (13), *za vekšega verovanja* (8), *za vekše jakosti* (12).

Od glavnih brojeva potvrđuju se oblici *dva* (m. i sr. rod), *dve* (ž. rod), *tri*, *četiri*, *šest*, *dvanadeste*, *petnajst*, *dvadeset*: *dva* (2, 11), *dve* (9, 11); *tri* (4, 16); *četiri* (8);

šest (16); dvanadeste (4); petnajst (27); dvadeset (4, 12).

Glagol *moći* u 3. licu množine ima oblik prezenta *mogu*, npr. *mogu posvedočiti* (11), *ne mogu davati* (3). Oblik *moreju*, koji već imaju Pergošić i Vramec, a čest u pisaca s kraja 18. stoljeća (Šojat 2009: 73–74) ne potvrđuje se u ekscerpiranim tekstovima. Također valja napomenuti da posve izostaju oni oblici čija se prezentska osnova u 3. licu množine ujednačila prema ostalim licima u množini, npr. *kvara ne čine* (11), *kotero derže sami* (11), *hude glase pišu* (1). U dvama primjerima očuvalo se 3. lice dvojine pomoćnoga glagola *biti*: *da budeta rečena kmeta* (4), *budeta dužna davati rečenemu knezu* (4).

Aorist i imperfekt dobro se čuvaju, npr. *dah* (4), *izručih* (4), *dasmo našom rukom* (13), *potvrdismo* (2), *se pustismo* (2), *pečatjum zapečatismo* (13), *zapisasmo* (5), *dohodiše* (2), *dojdoše* (5), *počeše* (5); *behu* (4).

Futur prvi čest je u ekscerpiranim tekstovima, a osobitost je čakavskoga i štokavskoga narječja (Šojat 2009: 81), npr. *hoću včiniti* (7), *hoću braniti* (4), *hoću pisati* (11), *da hoće...prijeti plaću* (3), *hoće sam...najpervo sest* (8), *hoćemo v nutar pomoć dati* (1), *hoćete razumiti* (15). Futur drugi potvrđuje se s punim, neskraćenim oblicima, npr. *budem hotel* (4), *ne budem mogel* (4), *bude mogal* (8, 13), *bude mogel* (16), *selil bude* (8), *bude tekla* (4), *budete mogli* (15), *kako budu meda se delili* (3), *budu ishajali* (5), *živili budu* (5).

Kondicional prvi i drugi u 1. licu jednine ima oblik *bih*, npr. *da bih tako ga preporučil* (11), *da bih polag njega gospode pisal* (11), *ako bih...satisfakciju včini* (7), *da bih suplicem mu bil pre napisal* (11).

Imperativ u trećem licu jednine i množine tvori se opisnim ili analitičkim modelom – česticom *naj* i prezentom, npr. *naj vsaki pazi* (16), *da naj dadu mira pravice goričke* (11), *naj nas tuže* (20); česticom *neka* i prezentom, npr. *konjaniki neka othajaju* (21), *neka šetuju* (20, 23). Imperativ u 3. licu jednine čuva stari oblik, npr. *komu dukatu budi terminuš* (13), *Bog budi z vami* (17), *s tim Bog v. m. zdravo derži* (14), *s tim Gos. Bog v. m. zdravo i veselo derži* (7), *s tem Gospodin Bog zdravo i veselo derži* (6). Imperativ u 2. licu množine u glagola s tematskim morfemom *-i* potvrđuje se nastavkom *-ete* gdje početni samoglasnik postaje ujednačavanjem prema ostalim nastavcima *jatovskoga* podrijetla, npr. *spravni se deržete* (15), *i ostale oficijale naručete* (15), *ne prepustete* (15). Kasnije kajkavske slovnice preporučuju takvu tvorbu imperativa kako bi se imperativne oblike jasnije razlikovalo od prezentskih.

Glagolski prilozi prošli čuvaju se, ali se više ne sklanjaju, npr. *izloživši* (4), *obderživši* (4), *preštímavši* (9), *razumevši* (8), *videvši* (13), *vidivši* (2, 9). Glagoli čija

infinitivna osnova završava na *-e*, podrijetlom od nekadašnjega prednjega nosnoga samoglasnika, između osnove i nastavka umeću glas *m*, npr. *vzemši* (14, 25), *počamši* (8).

4. Zaključak

U tekstovima pod rednim brojevima 16 i 23 potvrđuje se zamjenica *kaj*, izostaje zamjenica *što*, ikavski refleks *jata* i akavski refleks *šva*, stoga te tekstove možemo smatrati kajkavskima, dok sve ostale, gdje se javljaju dvostrukosti, možemo označiti kao tronarječne (hibridne). Ono što vrijedi istaknuti za tekstove iz ranijega stoljeća ostaje i dalje važno, a to je shvaćanje jezične koncepcije hrvatskoga književnog jezika očima obitelji Erdődy, oblikovatelja većine ekscerpiranih tekstova: „Iako su dokumenti pisani za kajkavski puk, velikaška obitelj Erdődy težila je k jezičnoj razumljivosti na širem hrvatskom teritoriju i zato pišu tronarječnim (hibridnim) hrvatskim književnim jezikom“ (Kuzmić 2015: 74).

U nastavku se donose razlike na fonološkome i morfološkomu planu između jezika turopoljsko-posavskih povijesnih dokumenata 16. stoljeća (Kuzmić 2015: 71–83) i onih iz 17. stoljeća. Razlike očituju određen jezični razvoj, njegovanje novijih oblika, čuvanje starijih ili njihovo gubljenje. Njih se može svesti u sedamnaest točaka:

- a) refleks *šva*
Znatno se povećao broj tekstova u kojima su moguća oba refleksa (*a / e*), dakle onih tekstova pisanim tronarječnim (hibridnim) književnim jezikom.
- b) refleks *jata*
Nijedan ekscerpiran dokument iz ranijeg stoljeća nije isključivo ikavski, a jedino potvrđen oblik *senokoša* u tekstovima iz 17. stoljeća zamjenjuje se ikavskim refleksom.
- c) refleks stražnjojezičnoga samoglasnika
U tekstovima iz 17. stoljeća refleks *o* iznimno je rijedak.
- d) stezanje samoglasnika
Obrnut je odnos stegnutih / nestegnutih oblika – u tekstovima iz 17. stoljeća prevladavaju nestegnuti oblici.
- e) gubljenje samoglasnika
U mlađim se tekstovima gubi završno *-o* u načinskih priloga i priloga smjera.
- f) gubljenje glasa *h*

- U mlađim se tekstovima glas *h* gubi (rijetko) u početnom i završnom slogu.
- g) početni suglasnički skupovi *mn*, *vl* i *vs*
U mlađim tekstovima potvrđuju se primjeri s promjenom *vs* > *sv* / *s* i oni s čuvanjem početnih skupova *mn* i *vl*.
- h) G mn. imenica m. roda
U mlađim se tekstovima pretežito potvrđuje nastavak *-ov* kojega u ranijim tekstovima nema.
- i) L mn. imenica m. roda
U mlađim se tekstovima potvrđuje i nastavak *-eh* kojega u ranijim tekstovima nema.
- j) I mn. imenica m. roda
Mlađi tekstovi nemaju potvrda za nastavak *-mi*.
- k) DL jd. imenica ž. roda
U mlađim se tekstovima potvrđuje i nastavak *-i* koji je jednako frekventan kao nastavak *-e*.
- l) I jd. imenica ž. roda
mlađim se tekstovima potvrđuje i nastavak *-um* kojega u ranijim tekstovima nema.
- m) lične zamjenice
U mlađim je tekstovima češći oblik N *ja*, u D se potvrđuje i oblik *meni*, a I oblik *manom* zamijenio je oblik *manum*.
- n) upitno-odnosne zamjenice
Upitno-odnosna zamjenica za neživo u mlađim se tekstovima potvrđuje oblicima *što*, *šta* i *kaj*, a za živo uz *gdo* vrlo rijetko supostoji mlađi oblik *tko*.
- o) pridjevsko-zamjenička nepalatalna sklonidba
U mlađim su tekstovima nastavci postali ujednačavanjem prema palatalnim osnovama vrlo česti. Pridjevi i zamjenice ž. roda u mlađim se tekstovima u DL jd. sklanjaju prema imeničkoj sklonidbi, a u I jd. potvrđuju se i s nastavkom *-um*.
- p) kondicional prvi i drugi
U mlađim se tekstovima u 1. licu jednine potvrđuje oblik *bih*.
- r) imperativ
U mlađim se tekstovima u 3. licu jednine i množine potvrđuje čestica *naj*.

Izvori

1. Ban Toma Erdődy nalaže turopoljskomu županu da s Turopoljcima pođe čuvati Petrinju, 16. 1. 1615, Odra (u: Laszowski 1908:107)
2. Grof Ivan Erdődy oslobađa podanike u Cerju od drugih poslova kako bi svake godine obrađivali vlastelinske vinograde, 1621, Želin (u: Lopašić 1894:392)
3. Grof Vuk Erdődy, kapetan petrinjski, piše biskupu Petru Domitroviću o podjeli sužnjeva i plijena u boju s Turcima, 14. 10. 1626, Želin (u: Lopašić 1885:141)
4. Pavel Šabarić, zalažući svoja dva kmeta u Donjoj Lomnici u Turopolju Miki Kovačiću, navodi sve službe i daće založenih kmetova, 24. 2. 1628, Donja Lomnica (u: Lopašić 1894:389–390)
5. Grof Vuk Erdődy naseljuje Ivana Hrebića i druge na imanju Kravarskom i regulira njihove obveze, 1. 9. 1631, Želin (u: Lopašić 1894:394–395)
6. Krajiški kapetan Vuk Erdődy obećava zagrebačkom Kaptolu pomoć protiv pobunjenih kmetova, 12. 8. 1633, Želin (u: Adamček 1985:48)
7. Grof Vuk Erdődy ispričava se zagrebačkomu biskupu Franji Ergelju zbog nasilja Petrinjaca u Dužici, 2. 8. 1635, Želin (u: Lopašić 1885:175)
8. Grof Štefan Erdődy nastanjuje Ivana Posavca i druge u Gladovcu na imanju želinском uz daću jednoga dukata, 20. 10. 1636, Čiče (u: Lopašić 1894:397–398)
9. Grof Nikola Erdődy podjeljuje Filipu Roksi i drugima zemlje u Ravnima u kotaru cerском uz dužnost davanja desetine, 5. 7. 1644, Novo Čiče (u: Lopašić 1894:401)
10. Grof Nikola Erdődy piše zagrebačkom Kaptolu da su kaptolski ljudi pomagali njegove buntovnike, vjerojatno na vlastelinstvu Želinu, i šalje pismo kaptolskih podložnika koje pokazuje njihovu neodanost Kaptolu, 7. 11. 1644, Čiče (u: Adamček 1985:173)
11. Ludovik Vagić piše prepoštu Nikoli Dijaneševiću da su ga neki sisački „puntari“ zamolili da posreduje kod Kaptola i traži njihov oprost zbog sudjelovanja u buni, 8. 4. 1654, Velika Mlaka (u: Adamček 1985:259)
12. Grof Nikola Erdődy oslobađa slobodnjake u Hruševcu od trabantije grada Želina, 12. 4. 1661, Želin (u: Lopašić 1894:406–407)
13. Grof Nikola Erdődy naseljuje Vlahe i Hrvate u Hotnji, s time da daju svake godine po jedan dukat, 21. 8. 1666, Želin (u: Lopašić 1894:408–409)
14. Grof Nikola Erdődy nalaže turopoljskomu županu da turopoljski kapetan s četama krene u Farkašić u boj protiv Turaka, 14. 7. 1677, Želin (u: Laszowski 1908:152)
15. Stjepan Pogledić, župan turopoljski, nalaže kapetanu Turopolja da digne pod zastavu turopoljske čete, 17. 7. 1681, Kurilovec (u: Laszowski 1908:156)
16. Ban Nikola Erdődy poziva turopoljskog župana da pošalje turopoljske vojnike po plaću, 5. 7. 1684, Želin (u: Laszowski 1908:165–166)
17. Ban Nikola Erdődy nalaže turopoljskomu županu da drži spremne ljude koji će druge zamijeniti u taboru, 9. 7. 1684, Želin (u: Laszowski 1908:166–167)

18. Ban Nikola Erdódy nalaže turopoljskomu županu da bude spreman sa svojim ljudima diognuti se na oružje, 14. 7. 1684, Želin (u: Laszowski 1908:167)
19. Ban Nikola Erdódy nalaže turopoljskomu županu da na prvu zapovijed ima ustati na oružje, 21. 7. 1684, Želin (u: Laszowski 1908:167)
20. Ban Nikola Erdódy nalaže turopoljskomu županu da pošalje na vježbu one Turopoljce koji su se vratili kući, 27. 7. 1684, Želin (u: Laszowski 1908:169–170)
21. Ban Nikola Erdódy nalaže turopoljskomu županu da otpremi kući turopoljske pješake i konjanike pod uvjetom da budu spremni krenuti u tabor, 2. 8. 1684, Želin (u: Laszowski 1908:170)
22. Ban Nikola Erdódy nalaže turopoljskomu županu da turopoljski konjanici imaju poći do svojih kapetana, 29. 7. 1685, Obrež (u: Laszowski 1908:174)
23. Ban Nikola Erdódy nalaže turopoljskomu županu da sa svojim kreće pod Petrinju kojoj prijete pogibelj od Turaka, 11. 7. 1687, Obrež (u: Laszowski 1908:182)
24. Ban Nikola Erdódy nalaže turopoljskomu županu da odmah svoje ljude postavi u tabor, 11. 10. 1690, Želin (u: Laszowski 1908:192)
25. Ban Nikola Erdódy nalaže turopoljskomu županu da svoje ljude postavi na Kupu, 1. 3. 1691, Želin (u: Laszowski 1908:193)
26. Ban Nikola Erdódy nalaže turopoljskomu županu da drži spremne svoje ljude ustati na oružje čim stigne prva zapovijed, 20. 6. 1691, Želin (u: Laszowski 1908:197)
27. Ban Nikola Erdódy nalaže podbanu da sprema Turopoljce za boj protiv Turaka, 14. 8. 1691, Obrež (u: Laszowski 1908:198)
28. Isabela Rosina Erdódy na molbu Cvetkovičana ustanovljuje da potonji nisu dužni davati podvoznju marhu u tabor, 28. 8. 1694, Želin (u: Laszowski 1929:57)

Popis izdanja tiskanih izvora

- Adamček, Josip i dr. (1985). *Seljačke bune u Hrvatskoj u XVII stoljeću (Građa)*. Zagreb – Sisak: Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu – Historijski arhiv Sisak – Arhiv Hrvatske.
- Laszowski, Emilij (1908). *Povjesni spomenici plem. općine Turopolja nekoć "Zagrebačko polje" zvane. Sv. četvrti: 1560.-1895*. Zagreb: Tiskom Antuna Scholza.
- Laszowski, Emilij (1929). Hrvatska plemenska općina Cvetkovići. III. dio. *Vjesnik Kr. državnog arkiva u Zagrebu*, IV, 1–98.
- Lopašić, Radoslav (1885). Spomenici hrvatske Krajine. Knjiga II. Od godine 1610 do 1693. *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, 16, 1–435.
- Lopašić, Radoslav (1894). *Urbaria lingua croatica conscripta*. Hrvatski urbari. *Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium*, 5, 1–484.

Literatura

- Frančić, Anđela; Kuzmić, Boris. 2009. *Jazik horvatski. Jezične raščlambe starih hrvatskih tekstova*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Huzjak, Višnja. 1974. Po dragome kraju. *Kaj* 5–6: 129–165.
- Karbić, Marija. 1996. Erdódy. *Hrvatski leksikon. I, A–K*, 329–330. Zagreb: Naklada Leksikon.
- Kuzmić, Boris. 2015. Fonološko-morfološke osobitosti turopoljsko-posavskih povijesnih dokumenata XVI. stoljeća. *Filologija* 64: 71–83.
- Kuzmić, Boris, Kuzmić, Martina. 2007. Deklinacija brojeva dva, oba, tri i četiri u kajkavskim pravnim tekstovima od 16. do 18. stoljeća. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 33: 263–288.
- Lončarić, Mijo. 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Lukežić, Iva. 2012. *Zajednička povijest hrvatskih narječja. I. Fonologija*. Zagreb – Rijeka – Čavle: Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskoga sabora Grobinščine.
- Stolac, Diana. 2011. Kajkavski hrvatski književni jezik. U Bičanić, Ante; Katičić, Radoslav; Lisac, Josip (ur.), *Povijest hrvatskoga jezika. 2. knjiga: 16. Stoljeće*, 189–227. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica,.
- Šojat, Antun. 2009. *Kratki navuk jezičnice horvatske. Jezik stare kajkavske književnosti*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Štebih Golub, Barbara. 2013. Kajkavski hrvatski književni jezik u 17. i 18. stoljeću. U Bičanić, Ante; Katičić, Radoslav; Lisac, Josip (ur.), *Povijest hrvatskoga jezika. 3. knjiga: 17. i 18. Stoljeće*, 221–261. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica.
- Vončina, Josip. 1988. *Jezična baština. Lingvostilistička hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća*. Split: Književni krug Split.

Adrese autora:

Boris Kuzmić
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
E-mail: bkuzmic@ffzg.hr

Danijela Šivak
Osnovna škola Zvonimira Franka
Ulica Silvija Strahimira Kranjčevića 2
HR-44320 Kutina
E-adresa: danijela.sivak@gmail.com

**PHONOLOGICAL AND MORPHOLOGICAL CHARACTERISTICS
OF HISTORICAL DOCUMENTS OF TUROPOLJE IN THE 17TH CENTURY**

In this paper the author discusses some interesting facts about the language of the historical documents of Turopolje in Croatia from 17th century. The language analysis is taken on twenty eight texts. A special attention has been given to the question of the language differences between 16th century texts and 17th century as well on its phonological and morphological elements. The linguistic description of these documents contains a break-down of the texts into its phonological and morphological elements which show the belonging to the Hybrid (more) and the Kajkavian Croatian literary language (less).

Key words: Turopolje; historical documents; phonology; morphology; 17th century; Kajkavian Croatian literary language.